

BUTLLETÍ

GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XLI

Novembre del 2016

Nº 159

L'ACTUAL ERMITA DE SANT SEBASTIÀ. UN SEGLE I MIG D'HISTÒRIA (I)

Sebastià Giménez i Mirabent

El sant

Sant Sebastià (Narbona ~256 - Roma 287) fou un militar romà, convertit al cristianisme i mort com a màrtir per no voler renunciar a la seva fe cristiana. És venerat com a sant en totes les confessions cristianes. Fill de pares rics i nobles, la tradició diu que nasqué a Narbona l'any 256 i s'educà a Milà. Va entrar en la vida militar de l'imperi. Va arribar a ser cap de la primera cohort de la guàrdia pretoriana imperial. S'esforçà a ajudar els cristians que queien presoners. Quan l'emperador va saber que creia en Crist, el va obligar a fer sacrificis als déus i com que no va voler el va declarar en rebel·lia.

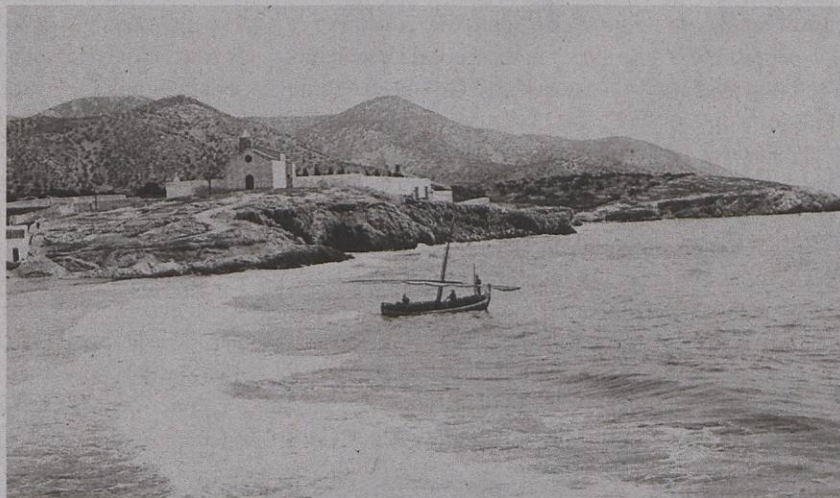
Empresonat, va coincidir a la presó amb dos germans, diaques, Marc i Marcel·lià, també acusats de cristians. Tranquil·lí i Màrcia, pares de Marc i Marcel·lià, van visitar-los intentant persuadir-los que abandonessin la seva fe i salvessin la vida. Llavors, Sebastià va parlar amb ells i els va afermar en la fe. També va convertir Tiburci, fill del prefecte romà, i el soldat Nicòstrat i la seva muller Zoè. La llegenda diu que Zoè, que per una malaltia havia quedat muda feia sis anys, va recuperar la veu en convertir-se. Nicòstrat, llavors, va portar altres presoners a Sebastià i setze d'ells van abraçar el cristianisme.

Cromaci, l'oficial a càrrec de la presó i també convertit, va alliberar els presoners, va renunciar al seu càrrec i es va retirar a la Campània. Amb el temps, Marc i Marcel·lià, Nicòstrat i Zoè i el mateix Tiburci

moririen com a màrtirs. Sebastià, que continuava a la presó, va ser condemnat a morir assagetat. El van lligar despullat en un arbre i va servir de blanc perquè els soldats tiressin contra ell els seus dards. El donaren per mort, però Irene, vídua del cristià Càstul, anà a recollir-ne el cos per sebollir-lo i s'adonà que encara era viu, el portà a casa seva, li curà les ferides i el tingué amagat a casa fins que es guarí.

Els seus amics li aconsellaren que fugís de Roma, però s'hi negà. Es presentà novament davant de l'emperador per retreure-li que perseguís als cristians i aquest ordenà que fos colpejat fins a morir o, segons altres versions, va fer que li aixafessin el cap amb un mall. Els cristians en recolliren el cos i l'enterraren a la via Àpia, en unes catacumbes que avui en dia porten el seu nom. Segons la tradició, això succeí el 20 de gener de l'any 287.

El culte a sant Sebastià data del segle IV. Sant Ambrós parlà d'ell en fer el comentari del salm 118. El papa

Damas I va fer construir, en 367, sobre les catacumbes de Sant Sebastià, una església en honor seu i l'emperador Constantí la convertí en la basílica de San Sebastiano fuori le Mura. En ella hi ha les restes del sant, però el crani es venera a la basílica dels Santi Quattro Coronati, de Roma. Una tradició diferent, diu que el cos del màrtir va ser porta a Sissons, a l'abadia de Saint-Medard.

Arreu d'Europa, durant l'Edat mitjana i moderna va ser invocat com a advocat i protector contra la pesta. Això va fer en que, ocasió d'alguna epidèmia, moltes viles i ciutats el proclamessin patró. Barcelona, per exemple, va fer-ho al segle XVI, per la qual cosa sant Sebastià és un dels sants protectors de la ciutat. Sovint, les capelles sota la seva advocació s'erigien a les entrades dels pobles o ciutats, perquè sant Sebastià protegís la població impedit l'entrada de l'epidèmia a la ciutat. Així és també a Sitges, on l'ermita de Sant Sebastià és junt al camí que entrava a la vila procedent de Barcelona.

L'ermita fins al segle XVIII

Joan Llopis i Bofill diu, a l'Ensaig històric sobre la vila de Sitges, que l'ermita de Sant Sebastià és un edifici d'una sola nau, amb creuer i amb capelles laterals. Dista uns 200 metres de la muralla de vila, i té 84 peus, és dir 22 metres, de llargada, per 40 peus, és a dir 10'5 metres, d'amplada. Segueix l'orde toscà i està pintada al estil barroc.

Josep Soler i Tasis, en un article a l'*Eco de Sitges*, diu que és va fer l'any 713, però és una datació sense base, i no hi ha cap referència que ho aboni. En canvi, sí que tenim dades de la seva existència en 1513, any en què, segons mossèn Mas, s'hi va posar una campana. Mossèn Josep Mas i Domènech, fou arxiver de la catedral de Barcelona i va recórrer les esglésies del bisbat mirant els seus arxius i anotant les notícies històriques que anava trobant. Els paperets en què les anotava es conserven a l'arxiu de la ciutat de Barcelona, a la casa de l'Arcedià.

Una altra dada del mateix segle, concretament de l'any 1517, és què Joan de Borgunya va pintar un retaule per a l'ermita. Joan de Borgunya fou un pintor important, també conegut com a mestre de Sant Feliu. A Barcelona va fer el retaule de l'església de Santa Maria del Pi i el 1519, per ordre de Carles V, va fer la decoració heràldica del cadiratge del cor de la catedral. I, a Girona, el retaule de l'església de Sant Feliu, sis taules del qual es conserven el Museu d'Art de Girona, i, a la catedral, el retaule de Santa Úrsula. Sembla doncs que cal situar l'edificació de la capella sitgetana de sant Sebastià a començaments del segle XVI, època en què la devoció al sant, com a protector contra la pesta, va experimentar un notable increment arreu de Catalunya.

En segle XVII, la data de 1614 que, segons mossèn Fèlix Clarà, hi havia a la paret de la capella fins que va ser enderrocada en 1857, fa pensar que, en aquell any, s'hi degué fer una reforma prou important com per a que

constés a la paret de la capella. També en el segle XVII s'hi feren altres reformes, embelliments i restauracions. Així constava a l'arxiu parroquial, segons el recull de dades que va fer mossèn Pau Ferret i Raventós. El 23 de desembre de 1623, el mestre d'obres Joan Bertran va cobrar 1 lliura i 1 sou per tres dies de treball a la capella de Sant Sebastià. L'any 1630, també segons mossèn Ferret, es pagaren, a Antón Selva, Joan Roig, Joan Roig fill, Joan Bertran, Jacint Massó i Joan Jova, la quantitat de 8 lliures i 17 sous per diversos treballs de manteniment de la capella, i 1 lliura i 16 sous al mestre Arnau March per quatre dies de treball per a fer una pila nova.

L'any 1673 es parla d'altres treballs no especificats. I hi ha una factura del 26 de juliol de 1693, segons la qual es van pagar, a Joan Borràs i Josep Matas, 6 lliures i 24 sous per vuit dies de jornals a la capella de Sant Sebastià. El 28 d'octubre de 1693, el clavari de la vila va pagar al fuster Pere Ferret 1 lliura i 4 sous per dos jornals d'obres a Sant Sebastià. El 21 de gener del 1694, l'endemà de la festa del sant, es van pagar 6 lliures al rajoler de la Vilanoveta, Pere Roig, per 500 teules, fet que indica que havia calgut refer la teulada. Més endavant, el maig d'aquell mateix any consta que encara es devia al fuster Pere Ferret diners per diferents obres fetes a la capella. A més de les obres i restauracions fetes a la capella, és bo recordar les processons que es feien a l'ermita per demanar la intercessió del sant. Així en la documentació de l'arxiu parroquial, també segons mossèn Pau Ferret, consta que en el mes de maig de 1694, es feren pregàries a tota la vila i, en un dels dies, es va anar en processó a Sant Sebastià, on, en arribar, es va dir missa cantada.

En el segle XVIII, segons una pòlissa del 9 de febrer de 1717, el rector de la parròquia de Sitges, mossèn Benet Verdura, presentà a la vila un compte d'1 lliura per la caritat de l'ofici del dia de sant Sebastià d'aquell any. Altres rebuts com aquest, de diferents anys, mostren que la festa de sant Sebastià, com també les de sant Antoni i de sant Lliri, de les quals es guarda documentació semblant, era pagada per l'ajuntament de Sitges. L'any 1788, sembla que es va engrandir l'ermita per la banda nord, és a dir, la banda esquerra del creuer, per fer-hi un altar dedicat a nostra Senyora del Mar, altar que va ser pagat pel patró sitgetà Ramon Batlle. Tenien cura de dit altar, els patrons dels vaixells sitgetans, i, a l'altar, hi havia un medalló amb el temple del sant i la vista de la Torreta i la platja de Sant Sebastià. I al bell mig, entre la capella i la Torreta, hi havia un veler, en representació de la flota marinera sitgetana.

La nova ermita, en el segle XIX

En el segle XIX s'arriba a un any important per a la història de la capella de sant Sebastià. Perquè l'any 1857, es va decidir, probablement degut al mal estat de l'edifici, enderroc-la i fer-ne una de nova. S'encarregà l'obra al mestre d'obres Josep Cros i, per falta de recursos,

les obres es van fer molt lentament, de manera que no es van acabar, gràcies als esforços dels capellans sitgetans Joan Llopis i Manuel Sans, fins al març de l'any 1861. El 13 d'abril de 1861, l'ajuntament va demanar al bisbe de Barcelona que, acabades ja les obres, es pogués traslladar en processó la imatge del sant des de la parròquia a la nova capella. El bisbat hi va accedir amb la condició que la processó es fes el mateix dia de la inauguració.

El mes de maig, doncs, mossèn Antoni Claramunt, rector de la parròquia des del gener de 1849 fins al març de 1862, en què va ser substituït per mossèn Fèlix Clarà i Carbonell, va demanar per carta al bisbe de Barcelona poder beneir la nova capella, la seva campana i una ampliació del cementiri. Mossèn Pau Ferrer reproduïx la carta, conservada a l'arxiu parroquial: "Excmo. e Ilmo. Dr. Obispo: D. Antonio Claramunt Pbo., cura Párroco de San Bartolomé de Sitges, Obispado de Barcelona, con el debido respeto a V. E. I. expone: que habiéndose ensanchado notablemente el cementerio de esta parroquia, reedificada una hermosa y espaciosa capilla a él contigua bajo el título de San Sebastián, y, asimismo, habiéndose de colocar en ella una campana nueva, por tanto a V. E. I. suplico encarecidamente tenga a bien autorizar al suplicante para bendecir los referidos nuevos parte del cementerio, capilla y campana. Favor que espero conseguir del bondadoso corazón de V. E. I. Sitges, 20 de mayo de 1861. Antonio Claramunt Párroco". El bisbe ho concedí el 22 de maig, de manera que la tarda del 21 de juliol de 1861, fou beneïda la campana a l'església parroquial i, a les sis del matí del dia 23 d'agost, vigília de la festa major, fou beneïda la capella de Sant Sebastià. Actuà com a oficiant el mateix mossèn Antoni Claramunt.

El dia 25 d'agost d'aquell any de 1861, fou el dia triat per a la inauguració de la nova ermita. Seguint el relat que, anys més tard, féu, a l'Eco de Sitges, Josep Soler i Cartró, la tarda d'aquell dia es portà en processó la imatge del sant, des de la parròquia a la nova capella, fent un recorregut per diferents carrers de la vila, amb les façanes adornades amb cobrellits a manera de domassos. Entrà el carrers pels quals es va passar, hi hagué el de Sant Sebastià, un dels més blancs d'aquell Sitges d'abans, guarnit amb arcades de boix, garlandes de papers de colors i banderes i domassos en els balcons i finestres. Van formar part de la processó la majoria dels veïns de Sitges portant atxes, dues orquestres, nens i nenes vestits d'àngels, portant atributs piadosos, paneres amb flors i emblemes de sants i santes, i dotze figurants que representaven els dotze apòstols.

Sant Sebastià i al seu costat el Molinot en el segle XIX

Es va desfilat entonant càntics religiosos, i qui va portar la direcció de la cerimònia va ser mossèn Joan Llopis Pi, conegut per mossèn Joan del Vinyet. En arribar a la ermita, en el moment que el sant feia la seva entrada, hi va haver espetecs de les carretilles del ball de diables, notes de les gralles del ball de bastons i de les manxes borregues dels cercolets, les músiques i evolucions dels balls populars i s'engegà un castell de focs artificials. A dintre de l'ermita, es van cantar els goigs de sant Sebastià. Tota la cerimònia fou, segons recordava Soler i Cartró anys després, un dels actes de més emotivitat sitgetana durant molt de temps.

La imatge del sant, que havia estat pagada per la família Sans, era obra de l'escultor barceloní Francesc Vinyardell. Mossèn Manuel Sans va fer donació a l'ermita d'una imatge del nen Jesús adquirida a Betlem, imatge que es venerava a Sant Sebastià cada any per Nadal i que l'endemà, festa de sant Esteve, era portada al Vinyet per a ser venerada en la missa del dia. La resta de l'any era exposada, en una urna de vidre, a l'altar de la Puríssima de l'ermita de Sant Sebastià.

L'any 1878 tornem a tenir notícies de la capella de Sant Sebastià. Els administradors de l'ermita van rebre queixes perquè no arreglaven els bancs situats a la placeta de davant l'ermita. En aquell mateix any, el que va fer el sermó de la diada del sant fou mossèn Fèlix Clarà, sitgetà que va deixar un gran record i al qual devem la reforma del campanar de la església parroquial. Un altra fet interessant d'aquell any 1878, fou la publicació, al diari català editat als Estats Units *La Lluanera de Nova York*, d'un reportatge dedicat a Sitges, amb dibuixos que mostren diferents aspectes de la vila, i un dels dibuixos mostra l'ermita de Sant Sebastià amb el cementiri al darrere.

En aquest dibuix hi ha, al costat de l'ermita, el Molinot, també conegut, popularment, com el molí de Sant Sebastià. Francesc Parra, en el seu blog *Retalls de Sitges*, en dóna algunes dades, i diu que un article aparegut a la *Voz de Sitges* el 4 de març de 1894 explica que la torre

anomenada el Molinot fou edificada en temps de la dominació àrab, que estava alineada amb la façana de la capella de Sant Sebastià, a la banda de mar, quasi adossada a l'ermita i que fou enderrocada en la setmana que va del 26 de febrer al 3 de març de 1894. La pedra que se'n va extreure es va aprofitar en la paret de defensa del clavegueram de la vila.

Fins que van ser destruïts el juliol de 1936, la capella de Sant Sebastià tenia una sèrie d'altars laterals. Hi havia l'altar de sant Isidre, el de santa Marina, el de santa Clara, el de la Puríssima Concepció, que va pagar mossèn Manuel Sans i Carbonell, l'altar de sant Rafael, que va pagar el Rafel Forment, atenent els disegns de mossèn Narcís Mestre, que hi deia missa cada dia i que era nebot del rector mossèn Claramunt, i, finalment, el de nostra Senyora del Mar, que, com hem vist, ja era a la capella antiga. L'any 1894, l'administració d'aquest altar feu imprimir uns goigs dedicats a la patrona dels navegants sitgetans, que es podien adquirir a casa de l'administrador, Eloi Camps, que vivia al carrer de Sant Pau.

La festa del sant i els aplecs

En aquells anys, la festa de sant Sebastià era una mica diferent de com la coneixem avui. Començava a la vigília amb el res de la novena, costum que encara perdura. En el dia de la festa de sant Sebastià, es deia a la parròquia una missa matinal i, un cop acabada, es feia una processó amb la imatge del sant des de la parròquia a l'ermita. A l'ermita, es deia l'ofici i després es cantaven els goigs del sant. La processó es va deixar de celebrar en el primer quart del segle XX. A la tarda, es feia el segon dia de la novena, que, com el seu nom indica, durava nou dies. L'any 1945, Rafael Casanova explica que en la seva infantesa els nens anaven a l'aplec de sant Sebastià amb el vestit de mariner, que, probablement, devia ésser el mateix que portaven el dia de la seva primera comunió i en la processó del Corpus.

En el dia de la festa del sant, es feia un aplec. Era un aplec dels que es celebraven a Sitges, alguns dels quals subsisteixen encara avui en dia, com l'aplec de la Trinitat o el del Vinyet. Durant l'any, el de sant Sebastià era el primer a celebrar-se. A la *Xermada*, un article de Valentí Mongay sobre els aplecs populars a Sitges, ens en dona alguns detalls. De bon matí, la placeta de davant de l'ermita s'omplia de parades on els pagesos venien els seus productes. Quan hi havia més moviment, era després de l'ofici en honor del sant, cap a migdia, i també a mitja tarda, quan es sortia de resar el rosari i fer la novena.

El producte típic del dia era el bargalló, símbol del massís del Garraf, la part més preuada de qual era el seu brot tendre, el típic 'pa i peixet', com deien. Dies abans de la festa els pagesos anaven al massís a recollir-lo per a poder-lo vendre en la diada del sant. Segons Rafael Casanova, cronista de la vila, en un *Eco* dels volts de sant Sebastià de l'any 1945, a les parades els venedors oferien la seva mercaderia fent una crida, que, més o

menys, deia: "Vingui, vingui, senyoret, és que no vol comprar bargallons vostè?"

Amb els anys, el costum de comprar bargalló va anar disminuint, tot i que, segons el *Baluard de Sitges*, en la festa de 1906 encara es venien els típics bargallons a les portes de les cases de la platja de Sant Sebastià. En canvi, en un *Eco* de gener de 1920, es diu que ja només en quedaven dues parades. Més tard, però, l'any 1945, Rafael Casanova diu, a l'*Eco*, que en la diada del 20 de gener encara es podien tastar els típics bargallons. I a l'*Eco* que parla de la festa del 1949, consta que, en sortir de l'ofici, encara hi havia dues parades on es venien bargallons. I, en la festa de 1950, hi hagué fins a tres parades.

A més del bargalló, s'hi podien trobar altres menges populars com torrons, carquinyolis i esclopets. I es feia una subhasta del tortells de pasta de mona, en la elaboració de la qual la senyora Tobella era una autèntica especialista. Un altre aspecte important de l'aplec de Sant Sebastià, eren els balls de tarda, que es van celebrar sense interrupcions a l'espai de davant de l'ermita i l'antic molinot, fins a finals del segle XIX en què van anar perdent continuïtat. Des de principis del segle XX, la data de sant Sebastià era l'escollida per a fer el primer ball de carnaval, tant al Casino Prado com a la Societat el Retiro, costum que va perdurar com a mínim fins a l'esclat de la guerra civil.

A Sant Sebastià, també es feia un aplec el dia de la festa de santa Marina, el 18 de juliol. A la vigília, la banda de música feia un recorregut per la vila que acabava a l'ermita, on es cantaven els goigs a l'altar de nostra Senyora del Mar, i es resaven les completes. L'endemà, es celebrava ofici al matí, i, a la nit, començava oficialment la temporada del banys de mar. Les senyores tenien reservada la platja de Sant Sebastià i els homes a la platja dels Balmins, dita també del Balomir.

Els administradors

Si es parla dels administradors, que, amb el seu zel, han tingut cura de l'ermita al llarg dels anys, és clar que cal parlar de la família Pujadas, que ha tingut aquest càrrec durant tot el segle XX fins a l'actualitat. Quan, el 23 d'agost de 1861, es va beneir la nova ermita, es nomenaren administradores de Sant Sebastià les germanes Agustina i Maria Mestre Sans, que ho van ser fins a l'any 1901, i, en aquest any, fou anomenada administradora la senyoreta Enriqueta Pujadas i Rossell, que va tenir aquest càrrec fins a la seva mort, l'any 1903. Aleshores, es va decidir que seguís essent administradora, de manera conjunta, la seva família. Així va ser fins a 1910, i, en aquest any, fou nomenada administradora, la germana d'Enriqueta Pujadas, Càndida Pujadas i Rossell, que tingué cura de l'ermita fins a 1914.

En aquell any, fou nomenat administrador, Sebastià Hill Raventós, que ho va ser durant molt temps, fins a la seva mort el 31 d'agost de 1934. Llavors, va ser designada administradora la seva muller, Tecla Inglada,

que, després del parèntesi de la guerra, continuà la seva tasca, des d'abril de 1939 fins a l'any 1941, en què se li va assignar, com a administrador adjunt, Primitiu Pujadas i Rossell, de la família Pujadas. Primitiu Pujadas va tenir el càrrec durant 25 anys, fins que va ser rellevat per la seva filla, Enriqueta Pujadas. Enriqueta Pujadas s'encarregà de l'administració de l'ermita durant 43 anys. Després d'ella, és a dir, actualment, és administradora de l'ermita la nora d'Enriqueta Pujadas, Dolors Carbonell.

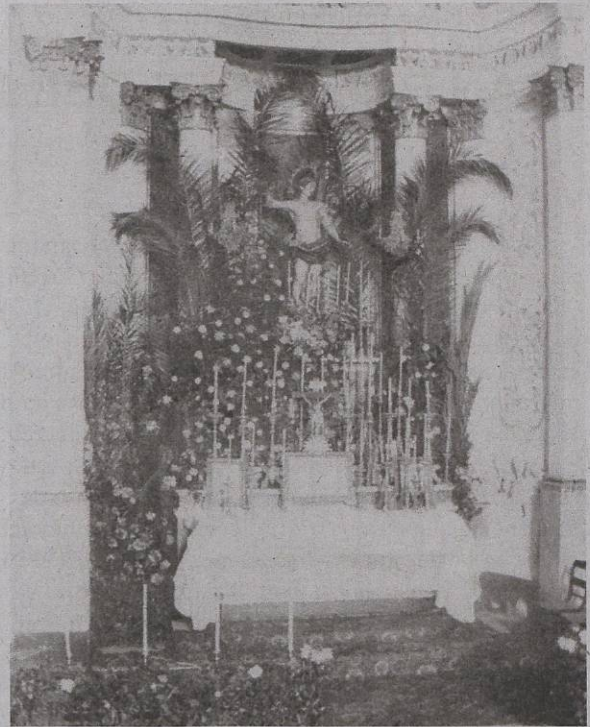
L'ermita en el primer terç del segle XX

Tornant a les dades referents a l'ermita de Sant Sebastià, el dia de sant Sebastià de 1901, sortí de la parròquia, a dos quarts en punt de 10, la tradicional processó i feu el sermó de l'ofici el vicari de la parròquia, Pere Sardà. La missa fou cantada i interpretada per l'orquestra de capella, dirigida pel sitgetà Antoni Català, recordat entre nosaltres com a autor de la sardana La processó de sant Bartomeu. En la setmana Santa del mateix any 1901, s'inicià el costum, que va durar uns quants anys, de fer dintre de l'ermita, els dies de dijous i divendres Sant; un monument que representava la muntanya del Calvari, obra del jove Cristòfol Pujadas, germà de l'administradora Enriqueta Pujadas.

En l'any 1903 hi ha la dada, curiosa, de la suspensió de la festa de sant Sebastià i de tots els seus actes, que va ser traslladats al dia de sant Pau, el 25 del mateix mes. La causa d'aquest canvi va ser un violent temporal de vent i pluja que va caure a Sitges en el dia de sant Sebastià. Va ser tan fort, que el vent va fer caure i va trencar la caldera del gas, de manera que en tot el dia no hi va haver a Sitges gas per a encendre les cuines domèstiques i, a la nit, la gent va haver d'anar pels carrers de la vila amb fanalets de mà, perquè els fanals públics estaven apagats. En canvi, en l'any següent, el 1904, tot va transcórrer amb normalitat i, a més, el vicari de la parròquia, mossèn Jaume Capdevila, va fer, per primera vegada, el sermó de l'ofici en català.

L'any 1907, la festa va caure en diumenge, i va fer el sermó el pare escolapi Joan Dalmau. No hi va haver col·legi d'escolapis a Sitges fins poc abans de la guerra 'incivil', però sovint venien a predicar a Sitges escolapis del veí col·legi de Vilanova. El 1910, amb motiu del nomenament de Cànida Pujadas i Rossell com a administradora de l'ermita, es va revestir l'altar major, durant la diada del sant, amb fullam verd, destacant, al centre, la imatge del sant, entre palmeres i palmons i una gran il·luminació, que, segons la crònica local de l'època, feia un gran efecte. Aquell any, el rosari de tarda fou cantat per la capella de música de la parròquia, dirigida pel mestre sitgetà Manuel Torrents.

El 1911, segons explica el *Baluard de Sitges*, es constatà una pèrdua de l'interès que hi havia hagut els anys anteriors per a comprar bargallons. I l'*Eco* diu que només hi va haver unes poques parades, que no es van situar a la placeta, davant de l'ermita, sinó a la platja de Sant Se-

L'altar de Sant Sebastià abans de la guerra Civil

bastià, per intentar atreure els que anaven a la platja, i no arribaven fins a dalt per no cansar-se amb la pujada a l'ermita. L'any 1912, com ja havia passat l'any 1903, es va suspendre la festa pel mal temps, i es va celebrar l'endemà, dia 21. Com era costum, la processó va sortir de la parròquia i un cop acabat l'ofici religiós, la processó va tornar a la parròquia. En la festivitat de sant Sebastià del 1913, va dir el sermó un carmelita descalç, fra Redemptor del Nen Jesús, i, a la tarda, mossèn Rossend Llosas, que havia estat vicari de Sitges, delectà els assistents amb un panegíric de la vida del sant amb dades i referències històriques sobre l'ermita sitgetana.

L'any 1914, l'administradora, Cànida Pujadas i Rossell, renuncià al càrrec perquè va anar a viure a Barcelona. Llavors, el rector de la parròquia nomenà Sebastià Hill i Raventós nou administrador. Uns dies abans de la festa es va procedir a pintar la façana de l'ermita, com consta a l'*Eco* del moment, que precisa que, aprofitant que es pintava l'interior de la parròquia, un "devoto pagano", va fer una donació per a pintar dita façana. Evidentment, el color triat va ser el blanc, amb unes faixes estucades que imitaven la pedra, cosa que va produir molt bon efecte. El 1915 fou any d'estrenes a Sant Sebastià. Es va pintar l'interior, s'estrenaren deu canelobres nous per a l'altar, es van col·locar dues aranyes de vidre, cedides per l'administració del Vinyet, i també s'estrenaren en la diada cent cinquanta cadires noves, adquirides gràcies a una subscripció popular que l'administració havia iniciat feia un temps a través de l'*Eco*, del *Baluard* i amb recaptats a les misses de la parròquia.

(Continuarà)

CAN BENAPRÈS DEL CARRERÓ D'EN LLUC (I)

Àngels Jordà i Alsina

Els orígens de la família Benaprès, un dels cognoms més antics de la vila, es troben al carrer de la Carreta. Allà, a la part alta del carrer, baixant a mà dreta, vivia en la primera meitat del segle XVI, Joan Benaprès, casat amb Caterina. Segons es desprèn dels capítols matrimonials signats l'any 1551¹ pel seu fill Pere amb Francina Robert, la parella tenia un altre fill, l'hereu, que es deia Joan, i dues filles donzelles, Anna i Caterina. Joan, el fill gran, degué morir solter o sense descendència, ja que l'any 1611² l'hereu de la família del carrer de la Carreta era Joan Benaprès, nét de Pere i fill de Joan Benaprès i Robert, difunt, i d'Àngela.

En Joan tenia un germà més jove, anomenat Francesc. Aquest, que era mariner, es casà, a finals de 1626³, amb Caterina, filla de Lluís Moner, pròsper negociant, hisendat del carrer de l'Aigua. Joan, com a cap de família, va dotar el seu germà amb una casa al carrer Major i amb una peça de terra d'un jornal, plantada de vinya, a la partida de Recreus, que havia estat propietat del seu avi Pere Benaprès. Per la seva banda, els pares de Caterina van dotar la filla amb 160 lliures barceloneses, el corresponent aixovar, i un jornal de vinya a les Tàpies d'en Milà⁴. Un cop casats, Francesc i Caterina se'n van anar a viure a la casa del carrer Major. Aquesta casa, que a principis del segle XVII era propietat de Llorenç Guimerà⁵, sastre, feia cantonada, a l'est, amb un carreró, l'avui carrer de Sant Domingo.

Francesc i Caterina foren els pares de Lluç Benaprès i Moner, qui donà nom a la casa i al carreró on estava edificada. Sitges era un poble petit, sovint es repetien els mateixos cognoms, el cognom matern es perdia, perquè, en casar-se, les dones adoptaven el cognom del marit, i les cases no estaven numerades, de manera que, per a distingir-les, es coneixien per un motiu o renom. La casa de què estem parlant can Lluç Benaprès o can Benaprès del carreró d'en Lluç.

El mes de setembre de 1654 els pares de Lluç Benaprès ja eren morts, ho sabem per l'anotació corresponent al seu casament amb Elisabet Robert. A finals de l'any següent Lluç i Elisabet van batejar un nen amb el nom de Joan i, passats quatre anys, després d'un altre noi mort albat, va arribar una nena, anomenada Maria. Possiblement, la mare va morir de resultes del part i, l'any 1661, Lluç va contraure segones núpcies amb Magdalena Giralt, vídua de Climent Llopis, fuster. D'aquest segon matrimoni van néixer mitja dotzena de filles, dues de les quals vivien l'any 1716⁶ al carrer de l'Aigua: Marianna, vídua del mariner Magí Segarra i Girona, segons el padró "faltada d'enteniment", i Anna Maria, vídua de Pere Oliver i Alexandrí.

Com el seu pare, Lluç Benaprès era mariner, es dedicava a navegar comerciant de port en port, sembla que amb profit, com ho prova la seva declaració de béns, que hi h al capbreu de 1680⁷, on, a més de les propietats provenints dels capítols matrimonials dels seus pares, diu haver comprat, en els anys 1665 i 1667, dos magatzems veïns situats, respectivament, al carrer Nou i al port d'en Tacó. També declara ser titular de mig jornal de vinya a les Rases, al pla del Vinyet, rebut del dot de la seva primera esposa, Elisabet Robert, i ser usufructuari d'una peça de terra, part campa i part vinya, situada a la partida del Coll⁸, propietat de Magdalena Giralt.

Dels fills Benaprès i Robert, Maria es va casar, l'any 1674, amb Joan Tixera, mariner del carrer Nou. El seu germà Joan ho feu, el 1687, amb Maria Llopis i Coll, filla de Francesc Llopis, mariner del carrer Major. El nuvi tenia 32 anys i la núvia uns 20. La parella s'instal·là, almenys fins a 1691, a can Lluç, amb la família del pare d'en Joan⁹. En aquell any, Lluç Benaprès i Moner, junt amb el seu fill Joan, van vendre a August Robert, mariner, la peça de vinya situada a les Tàpies d'en Milà, que provenia del dot de Caterina Moner. L'any 1693, a les noces d'Anna Maria Benaprès i Giralt, el pare de la núvia ja era mort. Joan Benaprès i Robert era conegut com en Joan de can Lluç, per, com hem dit, distingir-lo d'un parent del carrer de la Carreta que tenia el seu mateix nom, i que, per acabar d'arrodonir l'embolic, també estava casat amb una Maria Llopis¹⁰.

Seguint la tradició familiar, en Joan de can Lluç era mariner i comerciant, una feina que l'obligava a fer llargues estades lluny de la vila. Potser això pot explicar el seu matrimoni tardà, per l'època, o que fins quinze anys després del seu casament amb Maria Llopis no hi hagi constància de cap nadó a can Lluç. Fou el 23 de febrer de 1702, quan fou batejat aquest nadó, Simeó Benaprès i Llopis. No havia passat encara un mes, però, que mare i fill foren enterrats. Poc més de quatre mesos després, sense respectar el dol, Joan Benaprès i Robert es tornà a casar amb Margarida Campamar, de la parròquia de sant Cristòfol de Begues, vídua de Francesc Planas, dit de la Font de la Gallina, propietari de can Planas de Campdàsens.

Ben aviat van néixer dos fills: primer un noi, que tingué el mateix nom que el pare, Joan, i a l'any següent una nena, anomenada Maria. Margarida Campamar tenia ja un altre fill del primer matrimoni, Magí Planas i Campamar, casat amb Madrona Tixera i Fontanals, que l'any 1716 vivia al carrer Nou a casa de l'avi

de la seva esposa, Joan Tixera, vidu de Maria Benaprès i Robert. En els darrers anys de la seva vida, Joan Benaprès i Robert ja no navegava. Vivia retirat, administrant el patrimoni familiar que, com veurem en la declaració cadastral de la seva vídua, també s'havia incrementat. Tanmateix, estava molt implicat en les activitats polítiques i socials de la vila. Era membre actiu del Consell de la Universitat de Sitges, i el 1702 en fou elegit jurat. Va morir l'any 1708 ¹¹.

La declaració cadastral de 1716 ¹² de Margarida Campamar, vídua Benaprès, ens diu que tributava per la casa del carrer Major, per un total de nou jornals de vinyes, de malvasia, blanca i negra, quasi totes de primera qualitat, repartides per les partides del Coll, la Madriguera, Nostra Senyora del Vinyet i can Milà dels Ferrers, i que era propietària, junt amb la seva cunyada Marianna Benaprès i Giralt, vídua de Magí Sagarra, d'una casa amb botiga, és a dir magatzem, situada fora del portal del carrer Nou. La part de Margarida consistia "ab la entrada i cuyna al sol de la terra y un aposento al primer sostre" i estava llogada a Pere Pasqual, pagès. Aquesta casa, extra murs, enderrocada l'any 1831 ¹³, sobresortia de la línia de la resta d'edificis de la Fragata, i formava un angle o racó que es coneixia com el Racó de la Platja ¹⁴. Avui estaria situada a la vorera de la Ribera davant de l'edifici Vil·la Lola.

La casa del carrer Major, que tributava el màxim, "una lliura i deu sous", corresponia a l'habitatge d'una família d'estatus social elevat i consistia "ab la entrada, celler y establia, al sòl de la terra, tres aposentos al primer sostre y un aposento y golf a al segon sostre". Segons el padró que acompanya el cadastre, a can Lluç només vivia Margarida Campamar, vídua, amb els seus fills, Joan, aleshores estudiant, i Maria. L'any 1723, Joan Benaprès i Campamar (1703-1782), el segon Joan de can Lluç, es casà amb Caterina Selva i Selva (1705-1789), mentre que la seva germana Maria, dotada amb 400 lliures barceloneses, que eren diners ¹⁵, ho feu, el 1724, amb Pere Selva i Raventós. Pels cognoms es pot veure que es tracta de matrimonis concertats entre les famílies, pràctica molt comuna en aquells temps, sobretot entre les classes benestants.

**El carrer de Sant Domingo,
abans carreró d'en Lluç**

Caterina era filla del mariner hisendat del carrer d'en Tacó, Bartomeu Selva i Benaprès, besnét de Joan Benaprès, l'hereu del carrer de la Carreta en el capbreu de 1611. Per tant els nuvis eren parents consanguinis.

Joan Benaprès i Campamar, seguint l'exemple dels seus avantpassats, fou, de jove, mariner. Patronejava una barca amb la qual comerciava amb el producte de les seves vinyes. A mitjans de segle però, ja no navegava. Ben situat, tant econòmicament com políticament, dins de la vila, era propietari de nombroses peces de terra, principalment plantades de malvasia, unes heretades dels pares i sogres, altres fruit del seu treball ¹⁶.

Notes

¹ AHS. *Capítols matrimonials any 1551* entre Pere Benaprès, fill de Joan i Caterina, i Francina Robert, filla de Francesc i Margarida

² AHS. *Capbreu 1611*. "Ego Joannes Benapres filius alterius Joannis Benapres et nepos Petri Benapres marinery dicte ville de Sitges. [...] Ego ut succedens meis legitimis titulis dicto Petro Benaprès avo meo" p. 58

³ AHS. *Capítols matrimonials 1621-1630 Recopilació Josep Guasch i Burgueras, notari*. Any 1626: capítols entre Francesc Benaprès, fill de Joan, difunt, i d'Àngela, amb Caterina, filla de Lluís Moner, negociant hisendat del carrer de l'Aigua, i d'Àngela Vidal. Joan Benaprès, dota el seu germà amb una casa "ab ses entrades y exides drets y pertinences", situada al carrer Major, que afronta al S amb el dit carrer, a l'E amb un carreró i al O i al N amb Francesc Vidal, boter, p. 441

⁴ Ignasi Mª Muntaner i Pasqual: *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, Sitges (GES) 1986. Vegi's Recreus p. 142 i les Tapies d'en Milà p.120

⁵ AHS. *Capbreu 1611*. Llorenç Guimerà, sastre del carrer Major, p. 100

⁶ AHS. *Cadastre de 1716. Padró 1716 i modificacions 1718*

⁷ AHS. *Capbreu 1680* p. 68 v: Francesc Lluç Benaprès, mariner declara: una casa al carrer Major, que afronta al S amb el dit carrer, a l'E amb un carreró que va fins el carrer de l'Aigua, i al O amb Lluç Vidal, abans Francesc Vidal, i al N amb Bartomeu Romeu, sastre i la seva esposa Magdalena Amat. Un jornal de terra campa a la partida de Recreus. Un jornal de

vinya a les tapies d'en Milà. Una botiga comprada davant del notari Josep Burguès l'any 1665, a Jaume Guimerà, mariner, situada al capdavall del carrer Nou, a tocar de la platja, que afronta a l'E amb hereus i successors de Jerònima de Monsuar, al S amb l'altre botiga propietat del declarant, a l'O amb el carrer Nou i al N amb Miquel Vidal, pagès. Una botiga comprada davant del notari Josep Mas i Duran l'any 1667 a Ramon Alacant, mariner, situada al port d'en Tacó, que afronta a l'E amb el dit port, abans de Jerònima de Monsuar, al S amb la platja, a l'O amb l'altre botiga propietat del declarant, i al N amb Miquel Vidal, pagès. Mig jornal de vinya a les Rases, al pla del Vinyet. Una peça de terra, part camp a part vinya, propietat de Magdalena Giralt situada a la partida del Coll.

⁸ Ignasi Mª Muntaner i Pasqual: *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, Sitges (GES) 1986. Vegi's el port d'en Tacó p.156, les Rases p. 141 i el Coll p. 80

⁹ AHS. *Manuale de Notari*. Narcís Avellà, any 1691, p. 126

¹⁰ APS. *Llibre Desposoris 1641-1723*:17.II.1675 casament de Joan Benaprès i Supervilla, pagès del carrer de la Carreta, fill de Joan i de Caterina amb Maria Llopis, filla de Tomàs, mariner i de Madrona

¹¹ AHS. *Llibres del Consell de la Universitat de Sitges, anys 1693-1705 i 1705-1717*. En el mes de juny de 1702 consta Joan Lluch Benaprès jurat, p. 124 v. El mes de gener de l'any 1708 consta Joan Lluch Benaprès, el mes d'agost de 1708 consta la vídua de Joan Lluch Benaprès, p. 79 v

¹² AHS. *Cadastrè de 1716*. Margarida Campamar, vídua de Joan Benaprès i Robert, mariner declara una casa al carrer Major, que afronta al S amb el dit carrer, a l'E amb un carreró que va fins el carrer de l'Aigua, i al O part amb Francesc Vidal, boter de Barcelona i part amb Maria, vídua de Pau Rodés, fuster de Barcelona, i al N part amb la dita vídua i part amb Pere Mirabent, mariner; una casa amb botiga fora del portal del carrer Nou, comprada per Lluc Benaprès i Moner, que afronta a l'E, al S, i a l'O amb la platja, i al N amb la resta de la casa propietat de Marianna Benaprès i Giralt, vídua de Magí Segarra; una peça de terra de tres jornals, plantada de vinya, situada a la partida del Coll; una peça de terra de tres jornals, plantada de vinya, situada a la partida de la Madriguera; un jornal de vinya a la partida de Nostra Senyora del Vinyet; un jornal de vinya a la partida de can Milà dels Ferrers i un altre jornal de vinya també a can Milà dels Ferrers.

¹³ AHS. *Cadastrè de 1772*, n° 407, carrer Nou, "casa dos p. de Joan Lluch Benaprès", anotació al marge "1831 Derribada".

¹⁴ AHS. *Cadastrè 1716*. Joan Batlle i Matalí, pagès hisendat de la Plaça (avui can Pans) declara una casa al Raçó de la platja, que afronta a l'E amb la drassana de la vila (la Fragata), al S amb la platja, a l'O amb Joan Selva, pagès hisendat del carrer d'en Tacó, i al N amb Maria Romagosa, vídua de Rafael Robert del carrer Nou

¹⁵ AHS. *Processos i Actuacions Jurídiques*, any 1726, n° 2. Pere Selva, pagès, i Maria Benaprès, cònjuges, contra Joan Benaprès, mariner, sobre reclamació de dot.

¹⁶ AHS. *Cadastrè de 1772*. Joan Benaprès i Campamar declara: n° 4, una casa de tres portes al carrer Major; n° 407, una casa de dues portes al carrer Nou; n° 242, una peça de terra a Les Comes; n° 260, una peça de terra a les Pruelles; n° 331, una peça de terra a Can Milà dels Ferrers; n° 342, una peça de terra a Can Milà dels Ferrers; n° 416, una peça de terra a la Madriguera; n° 463, una peça de terra a Santa Bàrbara; n° 473, una peça de terra al Coll; n° 503, una peça de terra a la Madriguera; n° 507, una peça de terra als Companys; n° 560, una peça de terra al Codolet; n° 578, una peça de terra a l'Estanyol; n° 626, un hort a l'Estanyol; n° 756, una peça de terra al Port de N'Alegre.

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA MÉS DE QUARANTA ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA
PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI